

N:o 93.

Ank. till Riksd. kansli den 12 maj 1903, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, angående eftergift å arrendeavgifterna för arrendeåret 1902—1903 för utarrenderade kronoegendomar inom vissa län, dels ock väckt motion i anledning af berörda proposition.

(I. A.)

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 13 sistlidne mars har Kungl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 86) föreslagit Riksdagen medgifva, att samtliga arrendatorer af för statsverkets räkning utarrenderade egendomar inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län finge å arrendeavgifterna för arrendeåret 14 mars 1902—14 mars 1903 åtnjuta eftergift med tjugu procent, att afdragas å den del af arrendebeloppet, som ännu kunde vara obetald, eller, där arrendeavgiften blifvit till fullo gulden, uppbäras kontant, att afkortas å 1902 års arrendemedel.

Beträffande detta ärende har departementschefen till återopade statsrådsprotokollet anfört följande.

»Hos Kungl. Maj:t hafva åtskilliga kronoarrendatorer inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs,

Värmlands, Örebro och Västmanlands län i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bereda sökandena lindring vid utgörandet af arrendefgifterna för arrendeåret 14 mars 1902—14 mars 1903; och har i sådant afseende begärts, af sökandena från Jönköpings och Skaraborgs län nedsättning i arrendefgifterna med 20—50 procent af samma afgifter samt af sökandena från öfriga län dels nedsättning i arrendefgifterna med 20—25 procent, dels ock anstånd med erläggande af en del af det efter nedsättningen återstående arrendebeloppet.

Till stöd för de underdåniga ansökningarna hafva sökandena samstämmigt åberopat, hurusom skörderesultaten inom ifrågavarande län under nästlidna år varit särdeles ogynnsamma, och att sökandenas ekonomiska ställning i följd däraf vore mycket bekymmersam; hvarjämte sökandena från Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län tillika framhållit, att jämväl under år 1901 missväxt inom dessa län varit rådande.

Öfver ansökningarna hafva Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de olika länen, efter att hafva inhämtat yttranden från vederbörande domänintendenter och i vissa fall jämväl från kronofogdarne inom länen, afgifvit underdåniga utlåtanden.

Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t, vid underdånig föredragning den 6 innevarande mars utaf ifrågavarande, från kronoarrendatorer inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Västmanlands, Östergötlands, Kronobergs och Örebro län inkomna ansökningar, i hvad samma ansökningar afsåge erhållande af anstånd med erläggande af arrendefgifterna för året 14 mars 1902—14 mars 1903, i öfverensstämmelse med hvad domänstyrelsen föreslagit, medgifvit anstånd med erläggande af halfva berörda arrendefgifter för kronoarrendatorer inom Stockholms, Södermanlands och Östergötlands län till den 1 nästkommande oktober samt inom Uppsala och Västmanlands län till den 1 därpå följande november, men däremot icke funnit skäl att i berörda afseende till de utaf arrendatorer inom Örebro och Kronobergs län ingifna ansökningar lämna bifall.

De ansökningar, jag nu anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts pröfning, äro alltså de från Jönköpings, Skaraborgs och Värmlands län inkomna i hela dess omfattning samt de från öfriga län inkomna i hvad de afse nedsättning i arrendefgifterna.

Beträffande sålunda nu ifrågavarande delar af ärendet inhämtas af de utaf myndigheterna afgifna utlåtanden hufvudsakligen följande,

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Värmlands och Örebro län hafva samtliga beträffande skördeförhål-

landena nästlidna år meddelat, att, ehuru skörden till väsentlig del skadats af frost eller ogynnsamt bärgningsväder och året i följd häraf för jordbrukarne ej varit så gynnsamt som de närmast föregående åren, det dock ej varit så dåligt, att missväxt kunde anses hafva varit rådande, hvilket antagande jämväl styrktes därpå, att blott ett fåtal af de olika länens kronoarrendatorer förenat sig i de underdåniga ansökningarna, och hafva Kungl. Maj:ts samtliga bemålde befallningshafvande, i betraktande häraf och då de för kronoegendomarna i länen utgående årliga arrendebeloppen icke kunde sägas vara bestämda till så höga belopp, att ett enda års dålig skörd kunde gifva anledning till afkortning å arrendena, i likhet med domänintendenterna i dessa län, med undantag af domänintendenten i Jönköpings län, som förordat 10 procents nedsättning för samtliga kronoarrendatorer inom länet utom vissa uppgifna, afstyrkt nådigt bifall till de underdåniga ansökningarna i hvad de afsåge nedsättning i arrendena.

Däremot har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län, lika med domänintendenten i länet, förordat anstånd till den 15 nästkommande november med erläggande af halfva arrendeafgifterna.

Domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län hafva, under framhållande, att skörderesultaten under år 1902 ställt sig mycket olika inom olika delar af länet samt att de västliga och norra trakterna af länet särskildt varit ogynnsamt lottade, förordat 25 procents nedsättning för åtskilliga sökande från hufvudsakligen nämnda trakter, men däremot afstyrkt bifall till af andra arrendatorer gjord ansökning.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, hvilka samtliga i hufvudsak anslutit sig till hvad vederbörande domänintendenter föreslagit, hafva beträffande 1902 års skörderesultat anført att, enligt till Kungl. Maj:ts befallningshafvande inkomna uppgifter, skörden till följd af den kyliga och regniga väderleken samt den tidiga vintern på de flesta orter inom dessa län varit under medelmåttan och i synnerhet vårsäden mycket dålig, mångenstädes så dålig, att den befunnits oanvändbar till utsäde äfvensom i allmänhet svårsåld, om icke osäljbar.

Under framhållande häraf hafva Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och Uppsala län, jämte meddelande att äfven 1901 års skörd inom dessa län på det hela taget varit under medelmåttan och så klen, att något öfverskott ej funnits till år 1902, vidare anført, att, då det för arrendatorerna inom dessa län till följd af två på hvarandra följande års felslagna skördar torde möta svårigheter att utgöra dem åliggande arrendeutskylder, det syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande billigt, att kronoarrendatorerna inom länen erhöles lindring i sina skyldigheter genom en nedsättning i arrendeafgälderna.

Därjämte har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län, med förmälan att en del af sökande kronoarrendatorerna inom länet vore för verkställda nybyggnader berättigade till afkortning å 1902 års arrendefgifter, frambållit önskvärdheten däraf, att desse sökande icke härigenom sattes i sämre ställning, utan att de medgåfves samma arrendelindring, som kunde komma att beviljas öfriga sökandena, hvilket låte sig göra, om ifrågavarande afkortningar, i den mån de hindrade en eventuell nedsättning i 1902 års arrendefgifter, uppskötes till ett kommande år.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län har beträffande 1901 års skörderesultat meddelat, att om också skörden detta år på vissa trakter inom länet varit svag eller mycket svag, verklig missväxt dock icke kunde sägas hafva förekommit annorstädes än inom Hölbo, Daga, Åkers och Selebo härader; och då 1902 års skörd så till strå som kärna blifvit väsentligen skadad inom hela länet samt således arrendatorerna af kronans jordbruksegendomar inom nämnda härader haft att kämpa med två för jordbruket synnerligen hårda, på hvarandra följande år, hvarigenom flertalet af dessa arrendatorer råkat i ekonomiska svårigheter, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett starka billighetsskäl tala för medgifvande åt alla kronoarrendatorerna i nyssnämnda fyra härader af nedsättning å arrendena för nu löpande arrendear. I fråga om nedsättning i arrendena för kronoegendomarna inom öfriga delar af länet har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att till förmån för samtliga arrendatorer inom dessa delar af länet endast kunde åberopas, att de på 1902 års skörd gjort en förlust, i allmänhet motsvarande arrendefgifternas belopp; men då å andra sidan ett flertal af dem haft att i jordbruket utstå två på hvarandra följande hårda år och i följd däraf kämpade med ekonomiska svårigheter — såsom exempel hvarpå Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att det beträffande Sundbyholms kungsgård med tillydande i Öster-Rekarne härad blifvit utredt, att nästan total missväxt år 1901 där varit rådande — samt det kunde synas orättvist, om desse fränkandes den lindring, som komme öfriga kronoarrendatorer inom länet till del, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt om nedsättning i arrendefgifterna jämväl för alla kronoarrendatorerna inom dessa delar af länet.

Slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län i underdanighet fäst uppmärksamheten därå, att några af kronans arrendatorer inom länet jämlikt behöriga beslut förklarats berättigade att såsom ersättning för af dem verkställda nybyggnader få det löpande årets arrendefgifter afskrifna, i följd hvaraf Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att, om arrendenedsättning medgåfves, det borde föreskrifvas, att densamma skulle till dem kontant utbetalas.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län har, under framhållande att nästlidna års klena skörd, efter ett ännu sämre föregående år, försatt länets arrendatorer i ett bekymmersamt ekonomiskt läge, hvadan anstalter till beredande af lättnad i deras betryckta ställning vore af behofvet synnerligen påkallade, likväl icke ansett skal föreligga att genom eftergift i arrendet bereda sådan lättnad, isynnerhet som ett stort antal af länets kronoarrendatorer, ehuru de träffats af en ogynnsam skörd, icke vidtagit någon åtgärd för utverkande af eftergift i arrendebetalingen; utan har Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt om bemyndigande att meddela kronoarrendatorerna inom länet anstånd, på visst föreslaget sätt, med betalningen af 1902 års arrendeafgifter.

Domänstyrelsen, som genom särskilda nådiga remisser anbefallts att afgifva utlåtanden öfver ifrågavarande ansökningar, har beträffande de från kronoarrendatorer inom Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs och Örebro län inkomna ansökningar, såvidt nu är i fråga, hemställt, att desamma måtte lämnas utan afseende, samt beträffande ansökningen från arrendatorer inom Värmlands län, under hemställan att denna ansökning, i hvad den afsäge nedsättning i arrendena, måtte lämnas utan afseende, tillstyrkt, att anstånd med erläggande af halfva arrendeafgiften måtte beviljas kronoarrendatorerna inom sistnämnda län till den 15 nästkommande november; och har domänstyrelsen särskildt beträffande de af kronoarrendatorer inom Skaraborgs län gjorda ansökningar framhållit, hurusom till stöd för desamma endast anförts, att skörden under år 1902 slagit fel, men att, då i de med sökandena ingångna arrendekontrakten fastslagits bestämd arrendesumma att utgå under en längre tid, i regel 20 år, med lika belopp så i onda som goda år, arrendatorerna bort vid arrendenas ingående kunna förutsätta, att ett eller annat missväxtår under en så lång tidrymd kunde inträffa.

I fråga om de från arrendatorer inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län ingifna underdåniga ansökningar har domänstyrelsen till en början erinrat, att under den tid, styrelsen utöfvat sin verksamhet, en allmän nedsättning medgifvits i kronans arrenden endast en gång, nämligen då 1887 års Riksdag beviljade eftergift med 10 procent af samma år förfallna arrendeafgifter för år 1886, och att, förutom då gällande låga priser på landtmannaprodukter och svårighet att afsätta desamma, en annan omständighet förefunnits, som väsentligt bidragit till eftergiftens beviljande, eller att den öfverspekulation, som på 1870-talet och början af 1880-talet gjort sig gällande på nästan alla områden af den ekonomiska verksamheten, föranlett till öfverdrifna arrendebud vid auktioner för utarrendering af statens domäner, så att många arrendatorer

åtagit sig högre arrendeafigifter, än som motsvarade egendomarnas verkliga värde. Sedermera hade gång efter annan ingifvits underdåniga ansökningar om lindring i arrendeafigifterna, hvilka ansökningar grundats på för jordbruket tryckta konjunkturer eller på fetslagen skörd. Bland dessa ansökningar, som dels lämnats utan afseende, dels endast föranledt till anstånd med arrendenas erläggande, ville styrelsen särskildt erinra om dem, som år 1902 inlämnats från ett flertal kronoarrendatorer inom Stockholms, Uppsala och Västmanlands län, att i anseende till de hufvudsakligen i följd af missväxt år 1901 för jordbruket tryckta förhållanden erhålla lindring vid utgörande af arrendeafigifterna för arrendet 14 mars 1901—14 mars 1902 på det sätt, att 33 $\frac{1}{3}$ procent af arrendet finge afkortas och anstånd med erläggande af lika procenttal af arrendet erhållas, hvilka underdåniga ansökningar styrelsen i underdånigt utlåtande den 27 februari 1902 ansett sig, i hvad de afsåge afkortningar å arrendena, böra afstyrka, hufvudsakligen af det skäl, att ett års fetslagen skörd icke utgjorde tillräcklig anledning för en dylik förmåns beviljande; och hade Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 7 därpåföljde mars funnit ansökningarna endast föranleda till beviljande af anstånd med en del af arrendets erläggande till den 1 oktober 1902.

Nu hade emellertid äfven sistlidna års skörderesultat inom ifrågasvarande län utfallit så, att det, efter hvad de lokala myndigheterna vitsordat, närmade sig missväxt. Styrelsen ansåge väl att kronoarrendena i dessa län ej vore högre, än att en skötsam arrendator kunde under medelgoda år spara tillräckligt för att med trygghet möta ett eller annat mindre godt år, men högst få af arrendatorerna torde vara i tillfälle att efter den betydliga förlust, som tillskyndats dem i följd af 1901 års ogynnsamma skörd, nu utan andras bistånd utgöra det innevarande år förfallande arrendet, hvilket endast till en mindre del kunde gäldas af den senast inhöstade grödan. De försträckningar, hvaraf de för detta ändamål kunde vara i behof, torde det för arrendatorerna i allmänhet ej vara lätt att anskaffa, då de för det mesta ej hade någon säkerhet att erbjuda. Arrendatorernas ekonomiska ställning måste således anses synnerligen bekymmersam, särskildt deras, som begagnat sig af det nästlidna år medgifna anstånd med betalning af då förfallet arrende och nu vore hänvisade att med den senast erhållna underhaltiga skörden betala, utom utskylder, 1 $\frac{1}{2}$ års arrende. Då i följd af den skördade vårsädens dåliga beskaffenhet arrendatorerna nödgades under våren för inköp af annan sådan till utsäde vidkännas en utgift, hvarifrån de i allmänhet vore under vanliga förhållanden befriade, ökades härigenom ytterligare svårigheten för dem att anskaffa medel till arrendets betalande. Vidare vore att märka, att med få undantag de löftesförbin-

delser, som lämnades af innehafvarne af medelstora eller mindre arrendegårdar för arrendeskyldigheternas fullgörande, vore ingångna af hemmansägare i trakten; och då dessa nu vore i samma belägenhet som arrendatorerna, kunde ett strängt vidhållande å statens sida af dess rätt i nu ifrågavarande hänseende komma att bereda bekymmer och trångmål äfven utom arrendatorernas krets; hvarjämte, om ett större antal arrenden skulle genom försummad arrendebetaling förverkas, staten kunde åsamkas större förlust än som motsvarade den nu begärda nedsättningen i ett års arrende.

I fråga särskildt om de utaf kronoarrendatorerna inom Södermanlands län ingifna ansökningar har domänstyrelsen, som biträdt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förslag om nedsättning i arrendena för arrendatorer inom Hölebo, Daga, Åkers och Selebo härader äfvensom för arrendatorn af Sundbyholms kungsgård, beträffande den föreslagna arrendenedsättningen för öfriga kronoarrendatorer inom länet anført, att, då det visserligen vore känt, att sökande arrendatorer till egendomar inom Jönåkers, Rönö, Oppunda, Villåttinge samt Öster- och Väster-Rekarne härader fått vidkännas felslagna skördar både under åren 1901 och 1902, styrelsen icke skulle tvekat att tillstyrka arrendenedsättning äfven för dessa, såvida tillförlitlig och fullständig utredning kunde åstadkommas, om hvilka bland det stora antalet sökande i dessa delar af länet drabbats af två missväxtår, men då sådant icke lät sig göra, och bland de sökande funnes personer, som år 1901 fått fullgod skörd, ansåge sig styrelsen icke kunna biträda Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förslag om nedsättning i arrendena jämväl för inom dessa delar af länet boende arrendatorer.

Beträffande arrendatorers af kronoegendomar inom Västmanlands län ansökning om lindring i arrendet har domänstyrelsen icke funnit det af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet åberopade förhållande, att en stor del af arrendatorerna inom länet icke begärt eftergift i arrendet, böra föranleda därtill, att sökande arrendatorerna skulle gå i mistning af den fulla hjälp, deras belägenhet kräfde.

Vidare har domänstyrelsen — angående de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala och Södermanlands län gjorda förslag, att de af kronoarrendatorerna inom dessa län, som för verkställda nybyggnader medgifvits arrendeafdrag eller förklarats berättigade till afskrifning af årets till betalning förfallande arrende, skulle, för att icke utestängas från en eventuell arrendenedsättning, antingen få njuta afkortning å ett kommande års arrende, eller ock erhålla ett arrendenedsättningen motsvarande belopp till sig kontant utbetaldt — förklarat sig ej kunna biträda ifrågavarande förslag, enär den fråga, som på grund af de underdåniga ansökningarna föreläge till pröfning rörande arrendenedsättning, inskränkte sig därtill,

om någon del af kronans fordran för arrende under året 14 mars 1902—14 mars 1903 borde efterskänkas.

På grund af hvad sålunda anförts och med hänsyn till hvad i ärendet i öfrigt blifvit utredt, har domänstyrelsen hemställt om eftergift i de innevarande år förfallande arrendeaftifter för de af sökandena arrenderade kronoegendomar inom Stockholms, Uppsala och Västmanlands län samt inom Hölbo, Daga, Åkers och Selebo härader af Södermanlands län äfvensom för Sundbyholms kungsgård inom sistnämnda län med 25 procent, att afdragas å den del af arrendebeloppet, som vid meddelande af Kungl. Maj:ts beslut i ärendet ännu vore obetald, eller, där arrendeaftiften blifvit till fullo gulden, uppbäras kontant att afkortas å 1902 års arrendemedel.

Slutligen har domänstyrelsen meddelat, att, enligt i styrelsen verkställd uträkning, de eftergifter i arrendena, styrelsen sålunda tillstyrkt, för de särskilda länen motsvarades af följande belopp, nämligen för Stockholms län 21,278 kronor 50 öre, för Uppsala län 14,449 kronor 52 öre, för Södermanlands län 6,519 kronor 85 öre och för Västmanlands län 10,126 kronor 25 öre eller tillhopa 52,374 kronor 12 öre.

Att åtskilliga af kronans arrendatorer inom olika delar af landet till följd af nästföregående års synnerligen ogynnsamma skördeförhållanden tillfogats ganska kännbara ekonomiska förluster, därom bära såväl de talrika, till Kungl. Maj:t från nämnda arrendatorer inkomna ansökningarna om nedsättning i eller anstånd med arrendeaftifterna, som äfven de häröfver hörda myndigheternas uttalanden nog samt vittne. Men då arrendeaftifterna för kronans egendomar i allmänhet icke äro uppdrifna, utan föreslagits och fastställt enligt skäligen beräkningsgrunder, och då arrendeperioderna i de flesta fall omfatta en tidrymd af 20 år, samt en arrendator på grund häraf bör vid arrendeaftalets ingående vara beredd att, oberoende af ett eller annat missväxtår, oafkortad erlagga den årligen förfallande arrendeaftiften, finner jag, i likhet med domänstyrelsen, ett års förfelad skörd icke ensamt för sig innebära tillräckligt skäl för en nedsättning i arrendeaftifterna. Har däremot en arrendator fått vidkännas två på hvarandra följande missväxtår, torde en sådan nedsättning bära ifrågakomma. Enligt hvad af handlingarna i ärendet framgår och jag jämväl kunnat från de särskilda orterna inhämta, torde så varit förhållandet för de flesta kronoarrendatorerna inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. För dessa kronans arrendatorer torde därför någon lindring bära beredas genom nedsättning i de innevarande år förfallande arrendeaftifterna, helst med all sannolikhet kan förutses, att de två sistförflutna årens ogynnsamma väderleksförhållanden skola komma att menligt inverka jämväl på detta års skörderesultat. I afseende å beloppet af den nedsätt-

ning, som bör arrendatorerna inom ifrågavarande fyra län tillgodokomma, anser jag mig böra stanna vid 20 procent af arrendeafgifterna. Att, såsom domänstyrelsen ifrågasatt, låta denna lindring tillgodokomma endast vissa arrendatorer inom dessa fyra län finner jag mig emellertid icke kunna tillstyrka. Den omständigheten, att en del arrendatorer ej undertecknat de till Kungl. Maj:t ställda ansökningarna i ämnet, synes mig, vid det kända förhållande att, särskildt hvad Stockholms, Uppsala och Västmanlands län angår, skörderesultaten såväl 1901 som 1902 öfverallt varit synnerligen kläna, icke böra gifva anledning därtill, att desse arrendatorer icke beredas samma förmån, som sökandena; och om hvad angår arrendatorerna inom Jönköpings, Rönö, Oppunda, Villåttinge samt Öster- och Väster-Rekarne härader inom Södermanlands län, det äfven af hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande och domänstyrelsen anført synes framgå, att en eller annan af desse arrendatorer icke drabbats af missväxt båda åren 1901 och 1902, lærer i allt fall, efter hvad af nämnda myndigheter vitsordadt blifvit och jag jämväl haft tillfälle under hand inhämta, det stora flertalet af dem hafva att kämpa med ganska stora svårigheter i anledning af de svaga skördar, som nämnda två år uppnått. Icke heller kan jag finna rättvist att arrendator, som till följd af verkställda nybyggnader medgifvits arrendeafdrag eller förklarats berättigad till afskrifning af årets till betalning förfallande arrende, härigenom skulle utestängas från delaktighet af den lindring, som ansetts böra andra arrendatorer tillgodokomma. Vid nu angifna förhållanden och då det torde vara omöjligt att utreda, hvilka bland de särskilda arrendatorerna varit utsatta för två års missväxt eller allenast för ett års, finner jag mig böra förorda, att den lindring i arrendeafgifterna, jag tillstyrkt, må tillgodokomma samtliga arrendatorer inom de fyra län, om hvilka nu är fråga.

Beträffande föreliggande ansökning från kronoarrendatorer inom Värmlands län, hvarest visserligen nästlidna år i fråga om skörden varit i hög grad otillfredsställande, men där kronoarrendena i allmänhet anses ganska fördelaktiga, torde, på sätt jag förut anført, ett dåligt skördeår ensamt ej berättiga till nedsättning i arrendeafgifterna, men då sökandena jämväl anhållit om betalningsanstånd och ett sådant ej medför någon minskning i statsverkets inkomster, anser jag mig böra förorda, att kronoarrendatorerna inom detta län i likhet med hvad, enligt hvad jag härofvan haft tillfälle erinra, medgifvits arrendatorer inom åtskilliga andra län, beviljas anstånd till instundande höst med erläggandet af halfva arrendeafgifterna.

I fråga slutligen om förevarande ansökningar från kronoarrendatorer inom Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs och Örebro län, hvilka anhållit om nedsättning uti de innevarande år till betalning förfallna arrendeafgifterna, får jag, då dessa ansökningar endast stödjä sig

derpå, att nästlidna år inom dessa län medfört felslagna skördar, af skäl jag förut anført, i underdånighet hemställa, att dessa ansökningar måtte lämnas utan afseende.

Under förutsättning af bifall till hvad jag i anslutning härtill nu går att föreslå, skulle, då enligt mig från domänstyrelsen tillhandakommen uppgift summan af de för arrendeåret 1902—1903 utgående afgifter för utarrenderade kronoegendomar inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län utgör tillhopa 474,537 kronor 54 öre, beloppet af den nedsättning, som borde arrendatorerna inom omförmälda fyra län tillgodokomma, uppgå till sammanlagdt 94,907 kronor 51 öre.»

På grund af hvad i detta ärende anförts hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta ifrågavarande proposition.

I sammanhang med detta ärende har utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *C. G. Johansson* i Aflösa med flera väckt motion, däri föreslagits,

att kronoarrendatorerna i Jönköpings län, med undantag af de som särskildt uppgifvas i domänintendentens och Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utlåtande i frågan, måtte få tillgodonjuta samma förmån med afseende å afkortning i arrendeafgiften för året den 14 mars 1902 till samma dag 1903, som af Kungl. Maj:t föreslås för arrendatorerna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.

Till stöd för denna framställning har i motionen anförts följande.

»Genom Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 86 till innevarande Riksdag föreslås en nedsättning af 20 procent i kronoarrendatorernas arrendeafgifter under året 14 mars 1902 till samma dag 1903 inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, under det att dylika arrendatorers från andra län ansökan om att komma i åtnjutande af samma förmån lämnats alldeles obeaktad.

Såsom skäl för att dessa senare icke skulle erhålla hjälp anföres, att arrendena för kronodomäner icke i allmänhet äro uppdrifna, utan fastställda enligt skäligen beräkningsgrunder, samt att arrendatorerna i följd häraf borde vara beredda att oberoende af ett eller annat missväxtår fullgöra sin skyldighet. Såsom skäl för tillstyrkan om lindring för arrendatorerna i ofvan nämnda fyra län framhålles, att man där haft att dragas med tvenne års ogynnsamma skördar.

Angående arrendatorernas från Jönköpings län framställning i samma syfte hemställer departementschefen, att framställningen måtte lämnas utan afseende, alldenstund densamma stöder sig på endast ett års felslagen skörd.

Härförutom finnas dock andra omständigheter, genom hvilka behovet af lindring i berörda afseende ytterligare kan påvisas. Sant är, att skörden inom länet år 1901 var till kvaliteten god, men det årets starka och ihållande torka orsakade, att densamma blef till kvantiteten mycket ringa.

Med anledning häraf måste helt naturligt arrendatorernas ekonomiska förhållanden efter förlidet års genom frost och ogynnsamt bärgningsväder i högst väsentlig mån förstörda skörd vara ganska bekymmersamma. Och att deras ställning blir än mera brydsam därigenom, att de under årets blida vinter saknat sin vanliga förtjänst med transport af skogseffekter, ligger i öppen dag.

Länets domänintendent framhåller i sitt i frågan afgifna utlåtande med all rätt, att vårsäden, särskildt hafren, jämte godt och kraftigt foder är hvad arrendatorerna kunna få sin hufvudsakliga inkomst ifrån. Men när nu icke allenast foderskördens kvalitet genom dålig väderlek blifvit betydligt nedsatt under normala förhållanden, utan detta i långt högre grad har skett med sädesslagens kärna, har man svårt att förstå, hvarifrån arrendatorerna skola skaffa sig tillräckliga inkomster. Och beskaffenheten af hufvudsädet för våren i Jönköpings län, nämligen hafren, tro vi otvetydigt ådagaläggas genom föreståndarens för länets frökontrollanstalt meddelade uppgift om att *minst* nio tiondedelar af vårsädesskörden i Jönköpings län förstörts af frosten, och grundar han sin utsago i detta afseende på icke mindre än *fem tusen* verkställda undersökningar. — I sanning betecknande, i synnerhet i år, då väl ej annat än det allra bästa, som skördats, kunnat inlämnas till undersökning.

Genom de sålunda verkställda, mycket talrika undersökningarna hafva de flestes förhoppningar om att från sin egen skörd erhålla ett någorlunda dugligt utsäde fullständigt blifvit tillintetgjorda, och vi tro ej, att dessa för länets jordbrukare ledsamma förhållanden voro tillräckligt kända, då Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgaf sitt utlåtande i frågan, lika litet som det då kunde förutses, att den återstående delen af vintermånaderna fortfarande skulle gifva skogstrakternas jordbrukare så få tillfällen till så väl behöfliga extra förtjänster.

Under dylika förhållanden måste ju gifvetvis arrendatorerna hafva svårt att draga sig fram, äfven om deras arrenden blifvit fastställda efter skäliga beräkningsgrunder.»

Utskottet får till en början erinra, att då vid 1887 års senare riksdag arrendatorerna af kronans utarrenderade egendomar medgafs en eftergift med tio procent å arrendeavgiften, från åtnjutande af denna eftergift undantogs, bland andra, innehafvarne af de arrenden, hvarom kontrakten upp-

rättats efter 1884 års början, enär dessa arrenden tillkommit, sedan den hufvudsakliga förändringen i konjunkturerna för jordbruket inträdt och utöfvat sin fulla verkan på arrendebeloppens bestämmande. Med några få undantag äro samtliga de nu ifrågavarande arrendatorers arrendekontrakt upprättade efter nämnda tidpunkt.

Att, på sätt departementschefen till statsrådsprotokollet anfört, åtskilliga af kronans arrendatorer inom olika delar af landet till följd af 1902 års synnerligen ofördelaktiga skördeförhållanden tillfogats ganska kännbara ekonomiska förluster, ligger utom allt tvifvel, liksom det äfven torde vara ådagalagdt, att i vissa delar af landet jämväl året 1901 varit ett missväxtår. Men de svårigheter, som till följd häraf uppkommit för kronans arrendatorer, hafva i regeln äfven för rikets öfriga jordbrukare medfört bekymmer; och ifrågasätts kan, om icke i många fall kronoarrendatorns förmåga att bära dessa svårigheter måste anses större än hemmansägarens. Vid sådant förhållande har utskottet funnit betänkligt att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Ett ytterligare skäl till afstyrkande af Kungl. Maj:ts framställning har utskottet funnit ligga däruti, att, då endast arrendatorerna i fyra län, och i dessa län samtliga arrendatorerna, föreslås till åtnjutande af lindring i arrendena, befaras kan, att härigenom en stor orättvisa kan blifva begången mot många andra arrendatorer, hvilka drabbats af fullt lika stora förluster, om också ej fördelade på två år, som de, hvilka arrendatorerna i nämnda fyra län lidit. Ett bevis härpå lämnar den framställning, som i herr Johanssons m. fl. ofvannämnda motion gjorts angående förhållandena inom Jönköpings län; och i det läge förevarande fråga nu befinnes, torde visserligen icke böra lämnas obeaktade de missräkningar på arbetsförtjänst, som senaste vinterns ogynnsamma väderlek medfört för jordbrukare i skogstrakter.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anser sig utskottet icke kunna förorda de nu afgifna förslagen om eftergift i vissa kronoarrendatorers arrenden, utan hemställer,

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas, och

b) att ej heller herr Johanssons med flere ofvannämnda motion må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 12 maj 1903.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.

Reservation

af herr *C. G. Johansson*.

Herrar *H. Andersson* och *I. Månsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
